

Kennisneming van de memorie van antwoord en de daarbij gevoegde stukken gaf een groot aantal leden van de vaste commissie voor onderwijs nog aanleiding tot enkele vragen en opmerkingen.

1. Algemeen

De leden, behorende tot de fracties van de K.V.P., de A.R.P. en de C.H.U., zouden gaarne nog een positief antwoord ontvangen op de vraag of de bewindslieden bij de tenuitvoerlegging van deze nieuwe wet ernstig rekening willen houden met de bijzondere positie van de werkende jeugd. Zij spraken de verwachting uit dat het tegenwoordige beleid ten aanzien van deze categorie van jongeren zal worden gecontinueerd.

Een groot aantal leden, behorend tot de fracties van P.v.d.A., D'66, C.P.N., P.P.R. en P.S.P., vroegen zich af waarom de bewindslieden in de memorie van antwoord niet hebben gereageerd op de principiële vraag, of niet moet worden uitgegaan van het beginsel dat voor kinderen in de leerplichtige leeftijd geen schoolgeld wordt geheven.

De tot de P.v.d.A.-fractie behorende leden hadden er kennis van genomen dat de bewindslieden van het heffen van schoolgeld voor leerplichtige kinderen hebben afgezien vanwege de ongunstige invloed van de beleidsvoornemens van het kabinet op de gezinsbudgetten. Zij handhaven in de memorie van antwoord echter hun opvatting, dat het redelijk is dat zij die verplicht zijn tot verzorging en opvoeding van hun kind een bijdrage betalen in de kosten die de overheid maakt bij het verstrekken van onderwijsfaciliteiten, en gaan voorbij aan de principiële beschouwingen in het voorlopig verslag over het heffingspatroon en de relatie tussen leerplicht en schoolgeldvrijdom omdat die beschouwingen na de ingediende nota van wijzigingen niet meer relevant zouden zijn.

De aan het woord zijnde leden constateerden dan ook dat de bewindslieden hun uitgangspunt hebben gehandhaafd en dat zij dit uitgangspunt uitsluitend op grond van praktische overwegingen, die gelden voor het jaar 1973, nog niet in wettelijke voorzieningen hebben vertaald. Zij verzochten de bewindslieden daarom alsnog op hun principiële beschouwingen in het voorlopig verslag te willen ingaan.

Ook de tot de fracties van D'66 en de P.P.R. behorende leden waren na lezing van de memorie van antwoord tot de conclusie gekomen dat het uitgangspunt van de bewindslieden, dat leerplichtige kinderen niet per se buiten de schoolgeldheffing hoeven te blijven, kennelijk nog steeds van kracht is, ook al heeft het voorshands geen wettelijke uitwerking gekregen. Nu de bewindslieden ook in hun memorie van antwoord bij herhaling het begrip „doelmatigheid” beklemtonen en uitspreken dat alles van de omstandigheden afhangt, daarbij het principiële aspect nagenoeg onbesproken latend, blijft de dreiging van een schoolgeldheffing voor leerplichtige kinderen bij een regering van de huidige politieke samenstelling bestaan. Daarom verlangden ook deze leden van de bewindslieden alsnog een principiële stellingname. Zij betreurden het dat de toelichting op de nota van wijzigingen nu beperkt is gebleven tot de

pessimistische, zij het juiste mededeling dat door de beleidsvoornemens van de regering voor 1973 de gezinsbudgetten toch al ongunstig zullen worden beïnvloed.

De leden, behorend tot de fractie van de C.P.N., wezen er met nadruk op dat in de huidige wetgeving een koppeling tussen leerplicht en schoolgeldvrijdom is vastgelegd. De laatste maal werd deze koppeling onderstreept bij de behandeling van de Leerplichtwet 1969, die de leerplicht met één jaar verlengde tot negen jaar. In de memorie van toelichting bij die verlenging (kamerstuk 9039, nr. 3, blz. 15) wordt de koppeling als volgt vastgelegd: „In verband met het *beginsel*, dat geen schoolgeld wordt geheven voor onderwijs aan leerplichtige kinderen, moet bij een verlenging van de leerplicht ook de grens beneden welke geen schoolgeld verschuldigd is worden verschoven”.

De in de memorie van antwoord bij het onderhavige wetsontwerp gegeven argumentatie voor de schoolgeldvrijdom, namelijk dat de gezinsbudgetten toch al ongunstig zullen worden beïnvloed door de beleidsvoornemens voor 1973, zou volgens de aan het woord zijnde leden tot gevolg hebben dat de koppeling tussen leerplicht en schoolgeldvrijdom *als beginsel* uit de Nederlandse wetgeving verdwijnt en de mogelijkheid openen om op elk willekeurig moment toch over te gaan tot schoolgeldheffing voor leerplichtige kinderen.

De tot de C.P.N.-fractie behorende leden achtten dit een ingrijpende en verwerpelijke wijziging, die de bewindslieden niet kunnen afdoen met te stellen „dat de kwestie van de relatie tussen leerplicht en schoolgeldvrijdom niet meer van belang is in het kader van het ontwerp”. Zijn de bewindslieden bereid, zo vroegen deze leden, tot handhaving van het beginsel dat geen schoolgeld wordt geheven voor het onderwijs aan leerplichtige kinderen? Zo zij dit niet ondubbelzinnig willen verklaren, willen zij dan uitvoerig ingaan op de argumentatie die met betrekking tot dit punt in het voorlopig verslag naar voren is gebracht?

De leden, behorend tot de fractie van de P.v.d.A., gingen ervan uit dat de bewindslieden de stelling onderschrijven dat onderwijs en vorming niet alleen van grote betekenis zijn voor elk afzonderlijk individu, maar ook voor de samenleving als geheel. Voorts hadden zij kennisgenomen van de opvatting van de bewindslieden (memorie van antwoord, blz. 5, linkerkolom onderaan en rechterkolom bovenaan) dat de sociaal zwakke milieus er bij aanvaarding van het wetsontwerp op vooruit zullen gaan of althans geen financieel nadeel zullen ondervinden, en dat het voor de druk op het besteedbaar inkomen van de middengroepen als geheel nauwelijks verschil maakt of het bedrag dat via de in het wetsontwerp gegeven regeling zal worden geheven nu in de vorm van schoolgeld of in de vorm van inkomstenbelasting wordt opgebracht. Dit alles leidde deze leden tot de vraag, wat de bewindslieden dan nog verhindert af te zien van de schoolgeldheffing en compensatie te zoeken via de deels progressief werkende algemene belastingen?

De leden, behorend tot de fractie van de V.V.D., merkten op dat het gewijzigde wetsontwerp en de daarop afgestemde beantwoording van de vragen wat hun betreft niet hadden bijgedragen tot verheldering van het ministeriële standpunt ten aanzien van de schoolgeldheffing. Zij bleven dan ook de indruk houden – en ze waren daarin gesterkt door de voorgestelde wijziging – dat het hier letterlijk zowel als figuurlijk gaat om een „middelenredenering” die vertaald is in een wetsvoorstel.

Het uitgangspunt van de bewindslieden, dat zij die verplicht zijn tot verzorging en opvoeding van hun kind ook behoren bij te dragen in de kosten van het onderwijs, is wellicht redelijk, maar de thans voorgestelde vorm was in de ogen van deze leden dan toch niet de meest verkieslijke. De draagkrachtgedachte waarop het onderhavige voorstel berust bleef bij hun grote weerzin oproepen, juist omdat het hier het onderwijsveld betreft, waar de betrokkene een ander is dan de aangeslagene.

Het antwoord van de bewindslieden had deze leden, gezien het bovenstaande, in het geheel niet kunnen bevredigen.

Zij wezen in het bijzonder op het onduidelijke element in de voorgestelde regeling, hierin bestaande dat op onzuivere gronden een stukje inkomensherverdeling wordt nagestreefd. Het was vooral de misplaatstheid hiervan die hun in de voorgestelde regeling tegenstond.

De leden, behorend tot de fracties van D'66 en de P.P.R., hadden er goede nota van genomen dat volgens de bewindslieden door de wijziging van het wetsontwerp mogelijke ongunstige effecten ervan op de externe democratisering van het onderwijs beperkt worden. Deze ongunstige effecten blijven dus kennelijk aanwezig, hetgeen deze leden bevestigde in hun opvatting dat het wetsontwerp, ook in de gewijzigde vorm, wat die democratisering betreft een stap terug is.

De tot de C.P.N.-fractie behorende leden zouden gaarne vernemen of het waar is, dat het beëindigen van de leerplicht gepaard gaat met een sprongsgewijze daling van het aantal jongeren in de betrokken leeftijdsgroep dat dagonderwijs volgt. Kunnen de bewindslieden hierover recente cijfers verstrekken? Vrezen zij niet dat een drastische verhoging van de schoolgelden dit verschijnsel zal doen toenemen?

Deze leden waren van oordeel dat de verhoogde tarieven die volgens het ontwerp betaald moeten worden komen op een moment dat de aantrekkelijkheid van het volgen en afmaken van opleidingen voor voortgezet onderwijs vermindert, mede door de invoering van de numerus fixus en de collegegeldverhoging. De schoolgeldheffing – die nu reeds een factor in dit geheel vormt – zal indien zij verhoogd wordt deze aantrekkelijkheid nog verder doen afnemen.

De leden, behorend tot de fractie van de P.S.P., hadden met verbazing van de memorie van antwoord kennis genomen. Zij zagen daarin de voortzetting van een benaderingswijze die de functie van het parlement geheel miskent. Slechts die vragen worden werkelijk beantwoord, welke geen betrekking hebben op de uitgangspunten van het wetsontwerp, en zelfs dat gebeurt vaak nog op volstrekt onvoldoende of raadselachtige wijze.

Deze leden achtten het ondoenlijk alle onbeantwoorde of onvoldoende beantwoorde vragen opnieuw aan de orde te stellen. Zij beperkten zich daarom tot drie voorbeelden, met de aantekening dat dit niet betekent dat de bewindslieden in de nota naar aanleiding van het eindverslag hun stilzwijgen ten aanzien van de overige niet of slechts gedeeltelijk beantwoorde vragen dienen voort te zetten.

1. Het antwoord op de vraag, welke relevante maatschappelijke factoren, behalve 's Rijks financiën, in aanmerking worden genomen wanneer het erom gaat te bepalen wanneer verhoging van de kwaliteit van het onderwijs nodig en mogelijk is, met daaraan gekoppeld de vraag naar de daarbij gebezigde vooronderstellingen, munt niet alleen door vaagheid, maar ook door onjuistheid uit wanneer men de bij de beantwoording genoemde doelstellingen vergelijkt met het te voeren beleid. Op welke wijze wordt de toegankelijkheid van het onderwijs bevorderd door een verhoging van het schoolgeld? Op welke wijze wordt daardoor een doorstroming in het onderwijs bevorderd? Bedoeld kan hier slechts zijn de doorstroming in neerwaartse zin; de ook door de bewindslieden gememoreerde afweging kan in ieder geval niet worden geacht te leiden tot doorstroming naar hogere vormen van onderwijs.

2. Het was deze leden een raadsel hoe de bewindslieden op blz. 4, linkerkolom, van de memorie van antwoord tot de conclusie kunnen komen dat de voorgestelde gewijzigde schoolgeldheffing meer in overeenstemming is met de tekst van artikel 13 van het internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten. Dat er overeenstemming is wanneer het gaat om de verhoging van de schoolgeldvrije voet is duidelijk, maar nadere toelichting is wel vereist wanneer ook een tariefverhoging boven die voet in overeenstemming zou moeten zijn met het „progressively free” maken van bijvoorbeeld het secundaire onderwijs.

3. Opvallend vonden deze leden de manier waarop de bewindslieden de vragen over de problematiek van de externe democratisering hebben gemeend te moeten beantwoorden. Indien met gebruikmaking van een algemeen aanvaarde definitie (proportionele deelneming van alle bevolkings-„lagen” aan het onderwijs) het proces van externe democratisering niet aantoonbaar is, of in een mate die nauwelijks betekenis heeft, wordt aan het begrip gemakshalve een andere inhoud gegeven. Dan wordt gesproken over „de grote mate van differentiatie, de betere doorstromingsmogelijkheden (sic!) en de betere toegankelijkheid” (sic!). Vervolgens wordt hieraan de conclusie verbonden dat de waardering voor hogere onderwijsvormen gestegen is, maar als gevraagd wordt in hoeverre die waardering zich dan ook geuit heeft in een stijgende vraag naar onderwijs in het bijzonder bij de zogenoemde lagere milieus, blijft het antwoord achterwege.

2. Enkele verspreide onderwerpen

De leden behorend tot de fractie van de P.v.d.A., zouden graag alsnog een antwoord ontvangen op hun vraag in het voorlopig verslag (blz. 6, linkerkolom onderaan), hoeveel voor de diverse categorieën h.b.o.-scholen de extra kosten belopen die gemaakt moeten worden voor boeken, leermiddelen, excursies, waarborgsommen en dergelijke.

Voorts vroegen deze leden zich af in hoeverre de cijfers, gegeven op blz. 5, rechterkolom, vijfde alinea van de memorie van antwoord, aansluiten bij wetsontwerp 11 879 (wijziging van de structuur van het tarief van de inkomstenbelasting) en de daarop toegepaste wijzigingen en correcties voor de inflatie. Is de indruk juist dat voor de allerlaagste inkomens, waarvoor nog geen schoolgeld moet worden betaald, het onlangs door de Tweede Kamer behandelde wetsontwerp 11 879 in samenhang met het onderhavige wetsontwerp een verslechterende inhoudt?

De aan het woord zijnde leden wezen er vervolgens op dat de door hen aan het voorlopig verslag toegevoegde grafiek wel degelijk het tweede geval representeert, onder aantekening dat in de eerste kolom III/2 dient te worden gelezen als III/1¹⁾. De bewindslieden hadden dit kunnen afleiden uit de omstandigheid dat voor een kind beneden de zestien jaar eenmaal kinderaftrek pleegt te worden verleend in verband met de desbetreffende bepalingen van de wet op de inkomstenbelasting.

Het is juist dat als gevolg van de ingediende nota van wijziging de voorbeelden 1, 4 en 6 hun illustratieve betekenis hebben verloren omdat in die voorbeelden slechts sprake is van kinderen die minder dan vier jaar voortgezet onderwijs hebben genoten. Hebben de bewindslieden zich bij de nu overgelegde tabellen en grafieken gebaseerd op de bepalingen van wetsontwerp 11 879 tot wijziging van de structuur van het tarief van de inkomstenbelasting? Zo ja, is dan ook rekening gehouden met de wijzigingen die later in dat ontwerp zijn aangebracht?

De tot de P.v.d.A.-fractie behorende leden hadden met enige verbazing kennis genomen van de opmerking van de bewindslieden dat hun in het voorlopig verslag gegeven voorbeelden C en D niet juist zouden zijn. Voor een goed beeld van de gevolgen van de schoolgeldverhoging moet naar de opvatting van deze leden worden uitgegaan van de normale — niet om conjuncturele redenen verhoogde of verlaagde — tabel voor de inkomstenbelasting. Om conjuncturele redenen is op de gewone tabel in 1972 aanvankelijk 5 en van 1 juli af 3 procent gelegd. Voor volgend jaar is dat vooreerst teruggebracht tot 0 procent.

Deze leden vroegen zich af van welke tabel de bewindslieden anders zouden willen uitgaan dan van de normale, gezien deze frequente, niet-structurele tabelwisselingen. Ook de miljoenennota's plegen de belastingdruk weer te geven exclusief de wiebeltax (zie de Miljoenennota 1972, blz. 85, en de Miljoenennota 1973, blz. 94). Artikel 5, vierde lid, van het wetsontwerp sluit de invloed van de wiebeltax op de heffingsmaatstaf trouwens nadrukkelijk uit.

De leden, behorend tot de fractie van D'66, zouden ten aanzien van het internationale verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten, artikel 13, graag vernemen welk concreet voorbehoud of wat voor verklaring de bewindslieden voor ogen hebben bij de voorbereiding van de bekrachtiging van dat verdrag.

Deze leden merkten verder op dat uit de memorie van antwoord zou kunnen worden afgeleid dat niet-leerplichtige leerlingen na doubleren geen tegemoetkoming in de studiekosten meer krijgen, ongeacht de omstandigheden of oorzaken die bij het doubleren een rol hebben gespeeld. Willen de bewindslieden daarop nader ingaan?

Tot slot verwezen deze leden naar schriftelijke vragen, door een lid van de fractie van D'66 gesteld aan de Minister van Onderwijs en Wetenschappen en de Staatssecretaris van Financiën over het formulier model SW 4. Bovendien zal het ontbreken van een wettelijke grondslag in de schoolgeldwetgeving, zoals nu neergelegd in artikel 32, tweede lid, van de Schoolgeldwet zowel voor de betrokken schoolbesturen als voor de inspecteurs van de directe belastingen tot grote onzekerheid aanleiding geven. Een dergelijke bepaling in de School- en cursusgeldwet 1972 leek deze leden zeer gewenst.

De leden, behorend tot de fractie van de C.P.N., vroegen of er dagscholen zijn die niet aansluiten op het basisonderwijs en waarop bij voorbeeld veertien- of vijftienjarigen geplaatst kunnen worden. Zo ja, moet dan schoolgeld worden betaald?

Ten aanzien van de wijze waarop de bewindslieden zijn ingegaan op de opmerkingen in het voorlopig verslag over verbetering en handhaving van de kwaliteit van het onderwijs vroegen deze leden welke „de essentiële doeleinden” zijn. Wie bepaalt wat essentieel is? Hoe denken de bewindslieden over de reacties uit de onderwijswereld over de „op niet essentiële punten” aangebrachte bezuinigingen?

Voor de vergoeding van reiskosten zullen naar de mening van deze leden de meeste leerlingen niet in aanmerking komen omdat zij volgens de voorstellen in het onderhavige wetsontwerp te ver van school wonen. Welke maatregelen zouden de bewindslieden kunnen treffen om meer leerlingen van deze reiskostenvergoeding te laten profiteren?

3. Artikelen

Artikel 5, eerste lid. De leden, behorend tot de fracties van de K.V.P., de A.R.P. en de C.H.U., vroegen of de wijziging naar artikel 65, vierde lid onder b, van de Wet op de inkomstenbelasting 1964 niet op een vergissing berust.

Artikel 14. Dezelfde leden stelden de vraag of de hier genoemde zinsneden van de artikelen 92 en 93 van de Wet op het voortgezet onderwijs niet moeten vervallen in plaats van worden aangevuld. Immers, het schoolgeld zal niet langer door scholen en gemeentebesturen worden geïnd. Het juiste bedrag aan schoolgeld zal niet meer per school berekend kunnen worden en ook niet meer per school behoeven te worden uitgekeerd (behalve wanneer het gaat om de in artikel 11, tweede lid, van het wetsontwerp genoemde scholen, maar daarvoor is in dit lid dan ook een speciale formule opgenomen). De noodzaak om de schoolgelden te verrekenen met de exploitatierkening komt derhalve te vervallen. (Zie hiervoor verder de memorie van toelichting met betrekking tot artikel 11, blz. 8, rechterkolom, bovenaan). Een en ander betekent dat de scholen de volledige uitkeringen voor de exploitatie ontvangen en dat het schoolgeld rechtstreeks naar het Rijk gaat.

¹⁾ Deze leden meenden dat geval 2, zoals de bewindslieden dat uitrekenen, in de praktijk niet voorkomt, behoudens in het geval waarin artikel 56, vijfde lid sub a, van de wet op de inkomstenbelasting voorziet.

Vertrouwende, dat de Minister bereid zal zijn vóór de openbare beraadslaging over het wetsontwerp het bovenstaande schriftelijk te beantwoorden, was de commissie van oordeel, dat daarmee die beraadslaging voldoende zal zijn voorbereid.

Vastgesteld 5 oktober 1972.

BAKKER
JONGELING
KAPPEYNE VAN DE
COPPELLO ¹⁾

ABMA
VEERMAN
HUTSCHEMAEKERS
MASMAN
LABAN
GARDENIERS-BERENDSEN
HERMES
WILBERS
KLAASSENS-POSTEMA
VAN OOIJEN
ZELISSEN
BARUCH
SMIT-KROES
HUIJSEN.

¹⁾ Plaatsvervangend lid.